

'DE ROMANS VAN DE AMERIKAANSE SCIENCEFICTION-SCHRIJFSTER
ANN LECKIE BEHOREN TOT HET BESTE IN HUN SOORT.'

NRC ★★★★★

HET ZWAARD VAN DE RAADCH

WINNAAR VAN DE HUGO EN NEBULA AWARD

ANN LECKIE

I

‘Gezien de omstandigheden kun je wel een andere luitenant gebruiken.’ Anaander Mianaai, de heerser (op dit moment) over de immense uitgestrektheid van de Radchaai ruimte, zat op een brede stoel met kussens van geborduurde zijde. Dit lichaam dat tegen me sprak – een van de duizenden – was zo te zien een jaar of dertien. In het zwart gekleed, met een donkere huid. Haar gezicht werd al gekenmerkt door de aristocratische trekken waaraan je de elite in de Radch herkende. Onder normale omstandigheden zag je nooit zulke jonge versies van de heer van de Radch, maar dit waren geen normale omstandigheden.

De kamer was klein, drieënhalf bij drieënhalf, met een latwerk van donker hout tegen de wanden. In een van de hoeken was het latwerk weg – vermoedelijk beschadigd tijdens de hevige ruzie van een week eerder tussen rivaliserende delen van Anaander Mianaai zelf. Langs het resterende latwerk kronkelden ranken van een spichtige plant met smalle zilvergroene bladeren en hier en daar kleine witte bloempjes. Dit was geen openbaar vertrek van het paleis, geen audiëntiekamer. Naast de heer van de Radch stond een lege stoel en op een tafeltje tussen beide stoelen in stond een theeservies met een flacon en kommen van simpel wit porselein, sierlijk belijnd, zoiets wat op het eerste gezicht niet opmerkelijk lijkt, maar bij nadere beschouwing een kunstwerk blijkt te zijn dat meer waard is dan sommige planeten.

Er was me thee aangeboden, een stoel. Ik was liever blijven staan. ‘U had gezegd dat ik mijn eigen officieren mocht kiezen.’ Ik had er een eerbiedig ‘heer’ aan toe moeten voegen, maar deed het niet. Ik had ook moeten knielen en mijn voorhoofd tegen de vloer moeten drukken toen ik binnenkwam en de heer van de Radch aantrof, maar ook dat had ik niet gedaan.

‘Je hebt er twee gekozen. Seivarden, natuurlijk, en luitenant Ekalu was een voor de hand liggende keus.’

Zodra de namen werden genoemd, dacht ik in een reflex aan allebei. *Genade van Kalr*, op bijna vijfendertigduizend kilometer afstand van dit station geparkeerd, zou het bijna onbewuste verzoek om een check binnen ongeveer een tiende van een seconde ontvangen en me een tiende van een seconde later antwoorden. Ik had mezelf de afgelopen paar dagen aangeleerd die oude, ingesleten gewoonte de kop in te drukken, maar slaagde er nog niet helemaal in.

‘Een vlootkapitein heeft recht op een derde luitenant,’ vervolgde Anaander Mianaai. Ze gebaarde naar me met een schitterende porseleinen kom in haar in een zwarte handschoen gestoken hand; ik nam aan dat ze op mijn uniform doelde. Het Radchaaï legeruniform bestond uit een donkerbruine jas en broek, laarzen en handschoenen. Het mijne zag er anders uit. De linkerkant was bruin, maar de rechterkant was zwart, en uit mijn kapiteinsinsigne was op te maken dat ik niet alleen het bevel voerde over mijn eigen schip, maar ook over de kapiteins van andere schepen. Ik had natuurlijk geen andere schepen in mijn vloot dan mijn eigen *Genade van Kalr*, maar er waren geen andere vlootkapiteins gestationeerd bij Athoek, waar ik naartoe ging, en de rang zou me overwicht geven op andere kapiteins die ik zou kunnen tegenkomen. Aangenomen dat die andere kapiteins ook maar enigszins bereid waren mijn gezag te erkennen, uiteraard.

Nog maar een paar dagen eerder was een onenigheid die lang

had gesudderd op een gevecht uitgedraaid, waarbij een van de partijen twee ruimtepoorten had verwoest. Voorkomen dat er meer poorten zouden sneuvelen – en dat die partij meer poorten en stations in andere stelsels zou innemen – had nu de hoogste prioriteit. Ik begreep waarom Anaander me de rang had toegekend, maar toch beviel het me niet. ‘Bega niet de vergissing,’ zei ik, ‘te denken dat ik voor ú werk.’

Ze glimlachte. ‘O, dat doe ik echt niet. Verder kun je alleen kiezen uit officieren die momenteel in het stelsel zijn, en in de nabijheid van dit station. Luitenant Tisarwat heeft haar opleiding net afgerond. Ze was op weg naar haar eerste opdracht, waar nu natuurlijk geen sprake meer van kan zijn. En ik dacht dat je het wel prettig zou vinden om iemand te krijgen die je zelf kunt vormen.’ Ze leek het grappig te vinden.

Terwijl Anaander praatte, wist ik dat Seivarden in het tweede stadium van de non-remslaap verkeerde. Ik zag haar hartslag, temperatuur, ademhaling, zuurstofgehalte en hormoonspiegels. Toen werden haar gegevens vervangen door die van luitenant Ekalu, die wachtdienst had. Gestrest: kaken enigszins op elkaar geklemd, verhoogde cortisolspiegel. Tot een week geleden, toen de kapitein van *Genade van Kalr* wegens hoogverraad was gearresteerd, was ze maar een soldaat geweest. Ze had niet verwacht het ooit tot officier te schoppen en was er, dacht ik, niet helemaal zeker van of ze die functie wel aankon.

‘U denkt toch zeker niet,’ zei ik tegen de heer van de Radch, met mijn ogen knipperend om de beelden te verjagen, ‘dat het een goed idee is om mij met maar één ervaren officier een pas uitgebroken burgeroorlog in te sturen?’

‘Het kan niet erger zijn dan met te weinig officieren gaan,’ zei Anaander Mianaai, die zich misschien bewust was van mijn tijdelijke afwezigheid, misschien niet. ‘En het kind is buiten zichzelf bij het idee dat ze onder een vlootkapitein mag dienen. Ze wacht bij de dokken op je.’ Anaander zette haar thee

neer en rechtte haar rug. ‘Aangezien de poort naar Athoek is gesloten en ik geen idee heb hoe de situatie daar zal zijn, kan ik je geen specifieke opdracht geven. Bovendien’ – ze stak haar nu lege hand op alsof ze me bij voorbaat het zwijgen wilde opleggen – ‘zou het zonde van mijn tijd zijn om te proberen jou strak te regisseren. Jij doet toch wat je wilt, wat ik ook zeg. Is je schip bevoorraad? Heb je alles wat je nodig hebt?’

Het was een obligate vraag – zij moest net zo goed als ik weten hoe mijn schip bevoorraad was. Ik maakte een vaag gebaar, opzettelijk beledigend.

‘Je kunt kapitein Vels spullen ook wel overnemen,’ zei ze op een toon alsof ik een redelijk antwoord had gegeven. ‘Ze heeft ze niet meer nodig.’

Tot voor een week was Vel Oस्क de kapitein van *Genade van Kalr* geweest. Er konden allerlei redenen zijn waarom ze haar spullen niet meer nodig had, waarvan de waarschijnlijkste natuurlijk was dat ze dood was. Anaander Mianaai nam nooit halve maatregelen, zeker niet als het op het uitschakelen van haar vijanden aankwam. In dit geval was de vijand naar wie Vel Oस्क was overgelopen natuurlijk wel Anaander Mianaai zelf. ‘Ik hoef ze niet,’ zei ik. ‘Stuur ze maar naar haar familie.’

‘Als het kan.’ Het was goed mogelijk dat ze er niet toe in staat was. ‘Kan ik verder nog iets voor je doen voordat je weggaat? Je zegt het maar.’

Er schoten me verschillende dingen te binnen. Ze leken geen van alle nuttig. ‘Nee.’

‘Ik zal je missen, weet je,’ zei je. ‘Niemand anders durft zo tegen me te spreken als jij. Jij bent een van de zeer weinigen die echt helemaal niet bang zijn voor de consequenties van een belediging aan mijn adres. En van die weinigen heeft niemand de... vergelijkbare achtergrond die jij en ik hebben.’

Omdat ik ooit een schip was geweest. Een AI die een enorm troepentransportschip bestuurde, met duizenden ingelijfd,

menselijke lichamen die deel waren van mijzelf. Destijds had ik mezelf niet als een slaaf gezien, maar ik was een veroveringswapen geweest, eigendom van Anaander Mianaai, die zelf duizenden lichamen had, verspreid door de hele Radch-ruimte.

Nu was ik alleen nog maar dit ene menselijke lichaam. ‘Niets van wat u me kunt aandoen, zou erger kunnen zijn dan wat u al hebt gedaan.’

‘Daar ben ik me van bewust,’ zei ze, ‘zoals ik me er ook van bewust ben hoe gevaarlijk dat je maakt. Het zou ontzettend dwaas van me kunnen zijn dat ik je in leven heb gelaten, laat staan dat ik je ook nog eens officieel gezag en een schip geef, maar de spelletjes die ik speel, zijn niet voor angsthazen.’

‘Voor de meesten van ons,’ zei ik, nu openlijk boos en besefend dat ze de fysieke signalen daarvan kon zien, hoe uitdrukingsloos mijn gezicht ook stond, ‘zijn het geen spelletjes.’

‘Ook daar ben ik me van bewust,’ zei de heer van de Radch. ‘Heus. Alleen zijn sommige verliezen onvermijdelijk.’

Ik had er van alles op kunnen terugzeggen, maar ik draaide me om en liep zwijgend de kamer uit. Toen ik over de drempel stapte, kwam soldaat Kalr 5 van *Genade van Kalr*, die stram in de houding bij de deur had gewacht, in beweging en liep achter me aan, geluidloos en efficiënt. Kalr 5 was menselijk, zoals alle soldaten van *Genade van Kalr*, geen ingelijfde. Los van haar schip, decade en nummer had ze een naam. Ik had haar ooit bij die naam genoemd. Ze had uiterlijk onaangedaan, maar met een innerlijke golf van paniek en onbehagen gereageerd. Ik had het niet nog eens gewaagd.

Toen ik nog een schip was – toen ik nog gewoon een component van troepentransportschip *Recht van Toren* was – was ik me altijd bewust geweest van de toestand van mijn officieren. Ik had geweten wat ze hoorden en wat ze zagen. Elke ademtocht, elke trekking van elke spier. Hormoonspiegels, zuurstofgehalten. Zo goed als alles, behalve wat ze precies dachten, al kon ik

zelfs dat vaak wel raden, uit ervaring, doordat ik ze van nabij kende. Het was niet iets wat ik ooit aan een van mijn kapiteins had laten zien – het zou ze weinig hebben gezegd, een stroom betekenisloze data – maar voor mij was het destijds gewoon een deel van mijn bewustzijn geweest.

Ik wás mijn schip niet meer, maar ik was nog wel een ingelijfde en kon die data nog lezen zoals een menselijke kapitein het nooit had gekund. Maar ik had nog maar een enkel menselijk brein en kon nog maar een fractie van de informatie verwerken waarvan ik me vroeger continu en zonder erbij na te denken bewust was geweest. En zelfs met die fractie moest ik nog voorzichtig zijn – ik was frontaal tegen een scheidingswand gelopen toen ik voor het eerst probeerde tegelijkertijd te lopen en data te ontvangen. Ik vroeg *Genade van Kalr* om informatie, nu welbewust. Ik was er vrij zeker van dat ik 5 kon doorlichten terwijl ik door deze gang liep zonder te moeten blijven staan of te struikelen.

Ik haalde de ontvangsthall van het paleis zonder ongelukken. 5 was moe, en ze had een beetje een kater. Ze moest zich verveeld hebben, starend naar de muur tijdens mijn bespreking met de heer van de Radch. Ik zag een vreemde mengeling van verwachting en angst, wat me een beetje dwarszat omdat ik de bron van het conflict niet kon raden.

Op de promenade, hoog, breed, geplaveid, weergalmend, liep ik in de richting van de liften naar de dokken, naar de shuttle die klaarstond om me terug naar *Genade van Kalr* te brengen. De meeste winkels en kantoren aan het plein, en ook de brede voorgevel van de tempel met de elkaar verdringende oranje, blauw, rood en groen beschilderde goden, leken het geweld van een week eerder verrassend goed te hebben doorstaan, toen de strijd die de heer van de Radch met zichzelf voerde in de openbaarheid was uitgebroken. Burgers in kleurige jassen, broeken en handschoenen, schitterend van de sieraden, liepen schijnbaar onbezorgd voorbij, alsof er niets was gebeurd. Alsof Anaander

Mianaai, de heer van de Radch, zichzelf nog was, een enkele, onverdeelde persoonlijkheid in vele lichamen. Maar er was wel degelijk iets gebeurd, en Anaander Mianaai was niet onverdeeld meer. Al een tijd niet meer.

Toen ik vlak bij de liften was, werd ik plotseling overweldigd door een golf van angst en weerzin. Ik bleef staan, keek om. Kalr 5 was tegelijk met mij blijven staan en keek onaangedaan voor zich uit, alsof die weerzin die Schip aan me had overgebracht niet van haar afkomstig was. Ik had gedacht dat maar weinig mensen zulke sterke emoties zó effectief konden maskeren – haar gezicht verried absoluut niets – maar alle Kalrs bleken het te kunnen. Kapitein Vel was van de oude stempel geweest, of had op zijn minst geïdealiseerde opvattingen over wat ‘de oude stempel’ inhield, en had van haar menselijke soldaten geëist dat ze zich zo veel mogelijk als ingelijfd en gedroegen.

Kalr 5 wist niet dat ik een ingelijfde was geweest. Ze wist niet beter of ik was vlootkapitein Breq Mianaai, bevorderd naar aanleiding van kapitein Vels aanhouding en, zo werd alom aangenomen, dankzij mijn invloedrijke familieconnecties. Ze kon niet weten hoeveel ik van haar zag. ‘Wat is er?’ vroeg ik streng. Verbaasd.

‘Heer?’ Vlak. Toonloos. Ze wilde, zag ik na de minuscule signaalvertraging, dat ik mijn aandacht op iets anders zou richten, dat ze veilig ongezien zou blijven. Maar ze wilde ook iets zeggen.

Ik had gelijk. Die weerzin en die angst golden mijn persoon. ‘Je hebt iets te melden. Laat maar horen.’

Verbazing. Doodsangst. En ze vertrok nog steeds geen spier. ‘Heer,’ zei ze nog eens, en nu zag ik eindelijk een flauwe emotie over haar gezicht flitsen. Ze slikte. ‘Het serviesgoed.’

Nu was het mijn beurt om verbaasd te zijn. ‘Serviesgoed?’

‘Heer, u hebt kapitein Vels spullen hier op het station laten opslaan.’

En het waren mooie spullen. Het serviesgoed, en vermoedelijk ook het keukengerei en de theebehoeftheden waar Kalr 5 het over had, waren van porselein, glas en met edelstenen bezet en geëmailleerd metaal. Maar het was allemaal niet van mij, en ik wilde niets van kapitein Vel hebben. 5 verwachtte dat ik haar zou begrijpen, hoopte uit alle macht dat ik haar zou begrijpen, maar ik begreep haar niet. 'Ja?'

Frustratie. Woede, zelfs. Vanuit haar perspectief gezien was het kennelijk vanzelfsprekend wat ze wilde, maar het enige wat mij duidelijk was, was dat ze het niet gewoon ronduit kon zeggen, zelfs niet nu ik ernaar vroeg.

'Heer, ik heb begrepen dat we het stelsel gaan verlaten.' Sommige passerende burgers wierpen nieuwsgierige blikken op ons, andere deden alsof ze ons niet zagen.

'Soldaat,' zei ik, en nu begon ik zelf ook gefrustreerd en boos te worden, ontstemd als ik was door mijn gesprek met de heer van de Radch. 'Kun je gewoon zeggen wat je bedoelt?'

'We kunnen het stelsel niet uit zonder goed servies!' flapte ze er uiteindelijk uit, waarbij ze haar gezicht op bewonderenswaardige wijze in de plooi hield. 'Heer.' Toen ik geen antwoord gaf, stapte ze weer over haar angst om vrijuit te spreken heen en zei: 'Natuurlijk maakt het ú niets uit. U bent vlootkapitein, u kunt iedereen imponeren met uw rang.' En met de naam van mijn huis – ik heette nu Breq Mianaai. Ik was niet echt blij geweest toen ik die naam kreeg, die aangaf dat ik een nicht van de heer van de Radch zelf was. Niemand van mijn bemanning wist dat ik niet met die naam was geboren, op Seivarden en de scheepsarts na. 'Ú kunt een kapitein te eten vragen en haar soldatenvoer voorzetten zonder dat ze er iets van zou zeggen, heer.' Ze zou het niet eens kúnnen, tenzij ze hoger in rang was dan ik.

'We gaan niet naar onze bestemming om etentjes te geven,' zei ik. Het leek haar in verwarring te brengen, zag ik aan de verbazing die even uit haar gezicht sprak.

‘Heer!’ zei ze op smekende toon, enigszins gekweld. ‘Ú hoeft niet bang te zijn voor wat anderen van u denken. Ik zeg het alleen maar omdat u me daar opdracht toe hebt gegeven.’

Maar natuurlijk. Ik had het kunnen weten. Ik had het dagen geleden al moeten beseffen. Ze was bang dat zij een slechte indruk zou maken als ik niet het serviesgoed had dat bij mijn rang paste. Dat het hele schip erdoor in diskrediet gebracht zou worden. ‘Je maakt je zorgen om de reputatie van het schip.’

Ergernis, maar ook opluchting. ‘Ja, heer.’

‘Ik ben kapitein Vel niet.’ Kapitein Vel had die uiterlijkheden heel belangrijk gevonden.

‘Néé, heer.’ Ik wist niet of ze het met zoveel nadruk – en opluchting – zei omdat het een goede zaak was dat ik kapitein Vel niet was, of omdat ik eindelijk begreep wat ze me duidelijk had willen maken. Of allebei.

Ik had mijn rekening hier al opgeheven, al mijn geld in betaalbewijzen in de kluis in mijn verblijf aan boord van *Genade van Kalr* opgeborgen. Met het weinige geld dat ik bij me had, kon ik Kalr 5 niet uit de brand helpen. Station – de AI die dit station draaiend hield, dit station wás – kon de financiële kant waarschijnlijk wel voor me in orde maken, maar Station had iets tegen me omdat ze mij als de aanstichter van het geweld van vorige week zag en zou dus niet genegen zijn me te helpen.

‘Ga terug naar het paleis,’ zei ik daarom. ‘Zeg tegen de heer van de Radch wat je wilt hebben.’ Haar ogen werden iets groter en twee tiende van een seconde later las ik ongeloof en toen onversneden angst bij Kalr 5. ‘Kom naar de shuttle zodra alles naar je tevredenheid is geregeld.’

Er liepen drie burgers langs, met tassen in hun gehandschoende handen. Uit een flard van hun gesprek leidde ik af dat ze op weg waren naar de dokken om een schip naar een van de randstations te nemen. Een liftdeur gleed gediensstig open. Natuurlijk. Station wist waar ze naartoe gingen, ze hoefden niets te vragen.